

A KÖNYVVIZSGÁLAT ÉS A BELSŐ ELLENŐRZÉS KAPCSOLÓDÁSA, KIHÍVÁSAI

Dr. Bán Erika Ph.D., főiskolai docens

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Számvitel
Tanszék

email cím: ban.erika@uni-bge.hu

Dr. Simon Szilvia Ph.D., főiskolai docens

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Számvitel
Tanszék

email cím: simon.szilvia@uni-bge.hu

Absztrakt

Egy adott vállalkozás könyvvizsgálatában és belső ellenőrzésében abszolút igazság a tulajdonosi érdekek védelmének képviselője jogkövető magatartás esetén. Számos hasonlóság és különbözőség fogalmazható meg e két ellenőrzési tevékenységre, amely egy vállalkozás ellenőrzési rendszerének két különböző alrendszeréhez tartoznak, a könyvvizsgálat a tulajdonosi ellenőrzés alrendszeréhez (amely jellemzően jogszabály alapú elemeket tartalmaz), a belső ellenőrzés pedig a belső ellenőrzési alrendszerhez a belső kontrollrendszer részeként, és gyakorta nem kötődik jogszabályi előíráshoz a működtetése. Közepes és nagyvállalatok körében a könyvvizsgálat és a belső ellenőrzés között szinergia is megvalósul, amely azonban csak korlátozottan érvényesül a kkv-k esetében. Vizsgálati fókuszunk a két tevékenység kapcsolódása, továbbá a belső ellenőrzés nemzetközi irányelveinek, normáinak változtatása idején izgalmas áttekinteni azt, hogy az mennyiben érinti a könyvvizsgálattal való kapcsolódását.

1. Bevezetés

A könyvvizsgálat és ezen keresztül a könyvvizsgáló célja annak megállapítása, hogy a vállalkozó által összeállított pénzügyi kimutatás a vonatkozó keretelvek alapján készült és ennek megfelelően megbízható és valós képet biztosít a vállalkozó vagyoni, pénzügyi helyzetéről, működésének eredményéről (2000. évi C. tv.). A könyvvizsgáló állásfoglalását tükröző véleményének kialakítása során a könyvvizsgáló felülvizsgálja a pénzügyi kimutatás valódiságát, szabályszerűségét, ezen kívül ellenőrzi a létesítő okirat előírásainak betartását és véleményét a könyvvizsgálói jelentésben foglalja össze. E magas fokú bizonyosságot adó vizsgálat és a véleményt tartalmazó független könyvvizsgálói jelentés garanciát ad és egyben információkat is nyújt a piaci érdekhordozó számára, növeli a felhasználók pénzügyi kimutatások iránti bizalmát, amelynek következtében a könyvvizsgálóra jelentős felelősség hárul. E felelősség nagysága függ attól, hogy az adott pénzügyi kimutatás

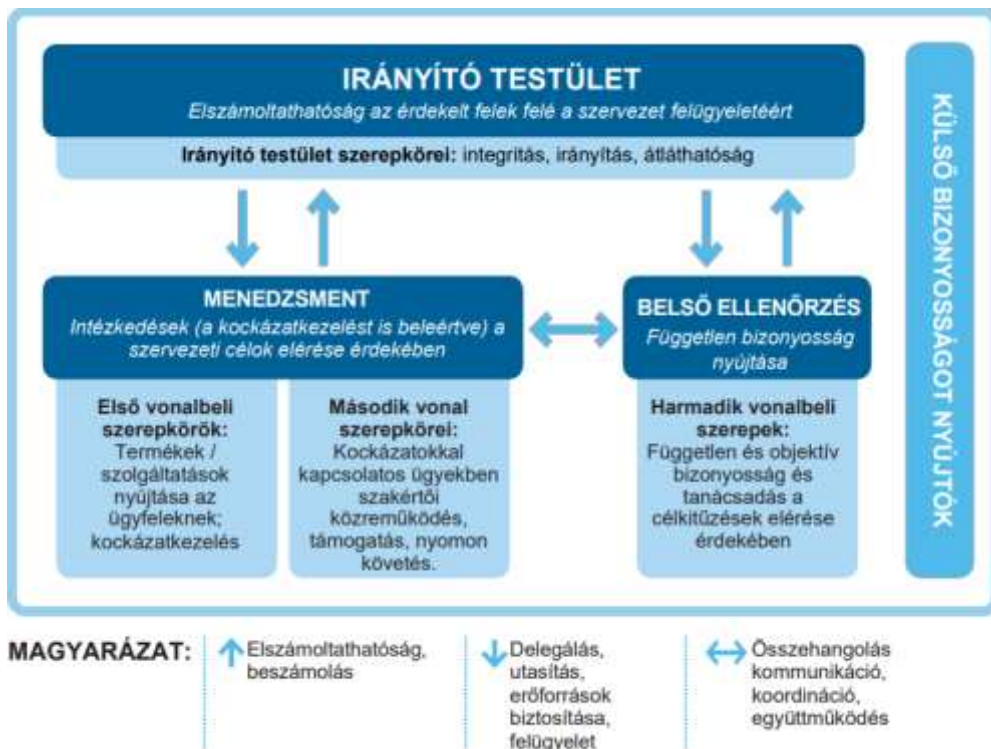
könyvvizsgálatában milyen mértékű kockázat rejlik. A könyvvizsgálati kockázat elfogadható alacsony szintre csökkentése érdekében a könyvvizsgálónak a szakmai ítélőképességét kell igénybe vennie, hogy a könyvvizsgálati kockázat nagyságát megbecsülje, valamint meg kell határoznia azokat a könyvvizsgálati eljárásokat - beleértve az elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzését -, amelyekkel a könyvvizsgálati kockázat csökkentése elérhetővé válik. (Bíró, et.al. 2006, 200., 315. standard, Lukács, 2022)

2. Kontroll, a vállalkozás kontroll alatt tartása

A vállalkozások erőforrásaik védelme érdekében az üzletviteli folyamataikhoz kapcsolódóan kontrollokat alakítanak ki és működtetnek. A kontroll egy szervezet vezetése, irányító testülete, vagy más felek által tett bármilyen intézkedés a kockázat kezelésére, és a kitűzött célok elérése valószínűségének növelésére. A kontrollok lényege, hogy nem egyszeri ellenőrzési tevékenységet jelentenek, hanem különböző folyamatokba épített kontrollpontok vagy szervezeti szintű kontrollok (mint például minőségbiztosítás, kockázatelemzés, ösztönző rendszer, etikai kódex stb.) alkalmazását.

A belső kontrollrendszer magában foglalja a pénzügyi és más kontrollok összességét, beleértve a szervezeti struktúrát, az eljárásokat és módszereket, valamint a belső ellenőrzést. A belső kontrollrendszer a szervezetrányítás eszköze, amely magában foglalja mindazon szabályokat, eljárásokat, módszereket és szervezeti struktúrákat, amelyek segítséget nyújtanak a vezetés céljai eléréséhez, azáltal, hogy megelőzi vagy feltárja és korrigálja a célok elérését akadályozó eseményeket.

A Belső Ellenőrök Nemzetközi Szervezete (The Institute of Internal Auditors) 2013-ban alkotta meg a szervezetrányítás három védelmi vonalának modelljét, amely deklarálja, hogy a vállalatban belüli folyamatokban a kockázatok kezelését, a vagyon védelmét, a visszaélések megakadályozását, a célok teljesülésének nyomon követését stb. az üzletmenetet ellátók, a szakosított szervezetek és a függetlenített belső ellenőrzés kooperatív együttműködésben végzik el. A tulajdonosok, a vállalatvezetés, a felügyelőbizottság, az audit bizottság és egyéb tulajdonosi bizottságok, valamint a külső ellenőrzést végző felügyeleti szervek vagy ellenőrző hatóságok nem tartoznak a három védelmi vonalba, mert afelett működnek, ill. attól függetlenek. A védelmi vonalak aktualizálását elvégezték a nemzetközi belső ellenőrök, de ahogyan az az 1. ábrán is látható, a tanulmányunk fókuszát adó könyvvizsgálat elhelyezkedése a korábbi modellel megegyezően a külső bizonyosságot nyújtók közé sorolható.

1. ábra: Az IIA Három Vonal Modellje

Forrás: theiia.org/three-lines-model-updated-hungarian 2020. p. 5.

3. Szervezetben, vállalkozáson belüli ellenőrzés

A belső ellenőrzés alapvetően a menedzsment munkájához kapcsolódik, a belső ellenőrzési alrendszer célja a vállalati célkitűzések elérésének elősegítése. A belső ellenőrzési tevékenységet alapvetően a vezetők és a dolgozók, valamint a függetlenített belső ellenőrzés végzi. A belső ellenőrzési rendszer elemei a folyamatba épített ellenőrzés, a vezetői ellenőrzés, a vezetői információs rendszer és a függetlenített belső ellenőrzési funkció. A védelmi vonalakban kiépített kontrollok mindegyikének van ellenőrzési funkciója is saját területén, illetve az előtte álló védelmi vonalba tartozó elemek működésének megítélésén keresztül.

A függetlenített belső ellenőrzés, a szervezetirányítás fontos pillére, amely működése során független és objektív visszajelzést nyújt a szervezetirányítás számára, a vezetők felelősségi körébe tartozó belső kontrollok és a kockázatkezelés működésének megfelelőségéről (Bán, 2019)

A hazai gyakorlatban a kontrollt és az ellenőrzést gyakran és helytelenül szinonimaként kezelik. A magyar gazdasági szaknyelvben a következő elhatárolást érdemes megtenni:

- Az ellenőrzés időszakos, konkrét követelményre irányul, s a belső munkavállalókon túlmenően külső személy és szervezet (pl. könyvvizsgáló, hatósági revizor) is gyakorolhatja. Ellenőrzési tevékenységnek tekinthetünk egy-egy konkrét vizsgálatot – lefolytatójától, külső vagy belső elrendelőjétől függetlenül.
- A kontroll bővebb megközelítésű, (cél)irányban, illetve uralom alatt tartást jelent. Állandó és szisztematikus rendszer kiépítését és fenntartását, fejlesztését feltételezi, amely révén képes lehet valaki a szervezeti egység feletti uralmat, vezetést a célokkal összhangban gyakorolni. Ebből következően a kontrollt belülről, munkatársak és vezetők révén gyakorolják.

A függetlenített belső ellenőrzés a kontrollrendszer szereplője és egyben ellenőre is, felülvizsgálva annak működési hatékonyságát, és javaslatokkal élve továbbfejlesztési lehetőségeire. A függetlenített belső ellenőrzés vizsgálatai jellemzően a múltra és a jelenre irányulnak, rendszeresen és tervszerűen zajlanak. A múlt működésének tapasztalatait mutatja be, amely tapasztalatok hasznosítása a szervezet vezetőjének kompetenciája. Ennek értelmében az ellenőr feltárása alapján javaslatokkal él, közvetlen intézkedési jogkörrel azonban nem rendelkezik.

4. A könyvvizsgálati kockázat és az ellenőrzési kockázat kapcsolata

A könyvvizsgálati kockázat annak kockázata, hogy a független könyvvizsgáló nem megfelelő véleményt (záradékot) ad ki, amikor a pénzügyi kimutatás lényeges hibás állítást tartalmaz.

A könyvvizsgálati kockázat elemeinek meghatározása nagyon összetett folyamat.

Első megközelítésben a könyvvizsgálati kockázat két tényező függvényében határozható meg, amelyek a következők:

- a lényeges hibás állítások kockázatai és
- a feltárási kockázat.

A feltárási kockázat annak kockázatát jelenti, hogy a könyvvizsgálat során végrehajtott eljárások nem fognak feltárni egy meglévő hibás állítást, amely lényeges lehet a könyvvizsgálat során akár önmagában, akár egyéb hibás állításokkal együtt.

A másik kockázati tényező – a lényeges hibás állítás kockázatai – két szinten állhatnak fenn:

- a pénzügyi kimutatások átfogó szintjén, amelyek a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényeges hibás állításokat jelentik, valamint
- az üzletszortokra, a számlaegyenlegekre, valamint a közzétételekre vonatkozó állítások szintjén.

Az állítások szintjén jelentkező lényeges hibás állítás kockázatainak vizsgálata során jutunk el ahhoz a két kockázati tényezőhöz, amely a gazdálkodó kockázatait jelentik és létezésük független a pénzügyi kimutatások kockázatától. E két kockázat közül az egyik az eredendő kockázat, amely a számlaegyenlegek, gazdasági események csoportjainak a lényeges hibás állításra való fogékonyságát jelenti. A másik, a témánk szempontjából releváns kockázat, az ellenőrzési kockázat, amely annak kockázata, hogy a számviteli és belső ellenőrzési (belső kontroll) rendszer által nem kerül megfelelő időben megelőzésre, feltárásra, helyesbítésre egy hibás állítás. (200., 315. standard)

A könyvvizsgálati kockázat elemeinek összefüggése a következő módon foglalható össze:

$$\text{könyvvizsgálati kockázat} = \text{eredendő kockázat} \times \text{ellenőrzési kockázat} \times \text{feltárási kockázat}$$

Ebből az összefüggésből egyértelműen látható, hogy az ellenőrzési kockázat lényeges szerepet tölt be a könyvvizsgálati kockázat meghatározása és kezelése során. (Bíró, et.al., 2006, Princz, et.al., 2014)

5. A belső kontrollrendszer

A pénzügyi kimutatások nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal összhangban történő könyvvizsgálata során abból az alapfeltevésekből kell kiindulni, hogy a vezetés és adott esetben az irányítással megbízott személyek (továbbiakban: vezetés) felelőssége több területre terjed ki, amely felelősséget e személyek elismerték és érték is.

A vezetés felelőssége kiterjed arra, hogy

- a pénzügyi kimutatásokat a vonatkozó keretelvek alapján készítsék el,
- kialakításra kerüljön egy belső kontrollrendszer, amely olyan pénzügyi kimutatások elkészítését teszi lehetővé, amelyek nem tartalmaznak csalásból, hibából eredő lényeges hibás állításokat, valamint
- a könyvvizsgáló rendelkezésére bocsássonak minden olyan információt, amelyre a könyvvizsgálónak a könyvvizsgálat nemzetközi könyvvizsgálati standardoknak megfelelő elvégzéséhez szüksége van.

A vezetésnek tehát javasolt egy megfelelő belső ellenőrzési szervezet létrehozása, amely segíti a vezetés által meghatározott célok megvalósulását.

E belső ellenőrzési szervezet (belső kontrollrendszer) – eltérően a könyvvizsgálótól – nem független a vállalkozástól. Feladata és felelősségének köre függ a vállalkozás szervezetétől, méretétől, valamint a vezetés igényeitől.

A belső ellenőrök (belső auditorok) feladata, szerepe különbözik az egyes végrehajtó funkciót ellátó személyektől, fő feladatuk annak meghatározása, hogy a rendszer hatékonyan működik-e. Bizonyosságot nyújtó és tanácsadási tevékenységet is végez. Célja a vállalatirányítás, kockázatkezelése és belső kontrollal kapcsolatos folyamatok értékelése és hatékonyságának javítása. Mivel a könyvvizsgálati kockázat egyik lényeges eleme az ellenőrzési kockázat, így a könyvvizsgálónak a könyvvizsgálat során fel kell mérnie, hogy az adott vállalkozásnál működik-e belső kontrollrendszer. Ha nem működik, akkor az ellenőrzési kockázatot magasnak kell tekinteni. Amennyiben működik belső kontrollrendszer, akkor a belső audit munkáját értékelni és tesztelni kell (200., 610. standard), mert ennek színvonala befolyásolja az alkalmazandó könyvvizsgálati eljárások jellegét, ütemezését, terjedelmét. (Princz, et.al., 2014)

6. A könyvvizsgáló együttműködése a belső auditorokkal

A belső auditorokkal való együttműködés könyvvizsgálati szabályait a 610. témaszámú „A belső auditorok munkájának felhasználása” című nemzetközi könyvvizsgálati standard tartalmazza, amelynek hatályos változatát 2022. szeptember 12-én fogadta el a Magyar Könyvvizsgálói Kamara Elnöksége és 2022. október 12-én hagyta jóvá a Közfelügyelet.

A belső auditorok munkájának felhasználásával a könyvvizsgáló célja az ellenőrzési kockázat csökkentése. Azonban nem minden esetben tudja a könyvvizsgáló az ellenőrzési kockázatot csökkenteni. Ennek alapvető oka, hogy nem minden vállalkozás rendelkezik belső kontrollrendszerrel, ilyen nem került kialakításra az adott vállalkozásnál.

Azonban a vállalkozónál működő kontrollrendszer sem minden esetben alkalmas az ellenőrzési kockázat csökkentésére. Ennek okai a következők:

- a belső auditfunkció felelősségei és tevékenységei nem relevánsak a könyvvizsgálat szempontjából, azaz a felelősség és a tevékenység jellege nem kapcsolódik a társaság pénzügyi beszámolásához, vagy
- a könyvvizsgáló nem számít a belső audit funkció felhasználására a könyvvizsgálati bizonyítékok megszerzése során.

A könyvvizsgáló belső auditorokkal való együttműködését egyetlen standard sem írja elő kötelezően, ez a könyvvizsgáló saját döntése az átfogó könyvvizsgálati stratégia kialakítása során.

A belső auditorok célja és függetlensége nem egyezik meg a könyvvizsgálók céljával és felelősségével, szemben a könyvvizsgálókkal nem függetlenek a vállalkozástól és céljaikat a vezetés határozza meg. Ennek ellenére módszereik

hasonlóak lehetnek és ez a lehetőség teremti meg annak alapját, hogy a könyvvizsgáló mérlegelheti a belső auditorok munkájának felhasználását.

A belső audit funkció tevékenységei nagyon sokrétűek, amelyben beletartozik

- az irányítási folyamatok értékelése (etikai követelmények, teljesítmény menedzsment, célok, kockázatok és követelmények kommunikációjának hatékonysága),
- a kockázatkezelés (azonosítás, értékelés, kockázatkezelés és kontrollrendszerek fejlesztése, csalás feltárása),
- a belső kontrollok figyelemmel kísérése, fejlesztése,
- a pénzügyi és működési információk vizsgálata (azonosítás, értékelés, besorolás, tételek konkrét vizsgálata, egyenlegek és eljárások tesztelése),
- a működési tevékenységek ellenőrzése (nem pénzügyi tevékenységek, gazdaságosság, hatékonyság vizsgálata),
- a jogszabályoknak, szabályozásnak való megfelelés.

Releváns belső audit funkció esetén a könyvvizsgálónak mérlegelni kell, hogy felhasználja-e a belső audit funkció munkáját, és ha igen, akkor milyen mértékben.

Ha a könyvvizsgáló úgy dönt, hogy fel kívánja használni a belső audit munkáját a könyvvizsgálat során, akkor ez nem csökkenti a könyvvizsgáló felelősségét a kialakított könyvvizsgáló véleményért.

Abban az esetben, ha könyvvizsgáló a belső audit munkájának felhasználása mellett dönt, akkor a tervezett felhasználást a belső audit funkció felelősével meg kell beszélnie.

A könyvvizsgáló a belső auditorokkal alapvetően kétféle kapcsolatot alakíthat ki:

- egyrészt felhasználhatja a belső auditorok munkáját az elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzés során, ha a belső auditorok munkája megfelel a könyvvizsgálathoz céljára,
- másrészt igénybe veheti a belső auditorokat a könyvvizsgálathoz történő közvetlen segítségnyújtás keretében, amelynek során a belső auditorok a könyvvizsgáló ellenőrzése és iránymutatása alapján dolgoznak.

A mérlegelés során a könyvvizsgálónak értékelnie kell a belső auditorok tárgyilagosságát, szakmai kompetenciáját, a megfelelő szakmai gondosságot, a kommunikáció várható hatékonyságát.

A belső auditorok munkájának felhasználása hatást gyakorol a könyvvizsgálati eljárásokra, így a könyvvizsgálathoz tervezése során a könyvvizsgálónak figyelembe kell vennie:

- a belső auditorok által végzett munka jellegét, hatókörét,
- ügyletcsoportokra, számlaegyenlegekre, közzétételekre vonatkozóan az állítások szintjén fennálló lényeges hibás állítás becsült kockázatait,

- a belső auditorok értékelésében rejlő szubjektív mértékét.

A könyvvizsgáló által végrehajtott könyvvizsgálati eljárások jellege, ütemezése és terjedelme függ a lényeges hibás állítás kockázatának könyvvizsgáló általi becslésétől, a belső audit funkció értékelésétől, a belső auditorok konkrét munkájának értékelésétől.

A könyvvizsgáló által alkalmazott lehetséges könyvvizsgálati eljárások az ellenőrzési kockázat mértékétől függően következők lehetnek:

- a belső auditorok által vizsgált tételek ismételt vizsgálata,
- hasonló tételek vizsgálata,
- a belső auditorok által végrehajtott eljárások megfigyelése.

Az ellenőrzési kockázat kedvező megítélése esetén a könyvvizsgáló által végrehajtott könyvvizsgálat egyszerűbbé válik, a könyvvizsgálati kockázat és ezáltal a könyvvizsgáló felelőssége mérséklődik.

A belső kontrollrendszert bármilyen jól alakította ki és működteti a vállalkozás, bármilyen jól tud együttműködni a könyvvizsgáló a belső auditorokkal, csökkenteni képes, de nem tudja megszüntetni a pénzügyi kimutatásokban lévő hibás állítás kockázatait a belső kontrollrendszer eredendő korlátai miatt. Az emberi hibák, tévedések lehetősége, a kontrollokkal történő összejátszás, vagy a kontrollok vezetés általi felülírása miatt az ellenőrzési kockázat valamilyen mértékben minden könyvvizsgálat során létezni fog.

Nem hagyható figyelmen kívül a számviteli szakma és így a könyvvizsgálat, egyúttal az ellenőrzési szakma együttműködésének tekintetében a digitalizáció (ipari forradalom 4.0, 5.0) által várható jelentős változása sem (Hegedűs et al. 2020, Hegedűs 2009)

7. A belső ellenőrzés és a könyvvizsgálat szinergiája

„A kis- és középvállalkozások (kkv) jelentős szerepet töltenek be az egyes nemzetgazdaságok működésében. Ez különösen igaz Magyarországra és az Európai Unióra. Az Európai Unióban az európai vállalatok 99%-a kkv-vállalkozásként működik, és a foglalkoztatottak kétharmadát a kis- és középvállalkozások alkalmazzák. Magyarország esetében 520 525 vállalkozás van, melyek 99,8%-a a mikro-, kis- és középvállalati kategóriákba esik.” (Kecskés 2018, p. 194.) A legfrissebb KSH adat szerint a helyzet nem változott a kkv-k arányát tekintve: „Az országban mintegy 884 ezer kis- és közepes vállalkozás²³ működött 2021-ben, a pénzügyi szférán kívüli cégek 99%-a ebbe a kategóriába tartozott.” (KSH 2023)

Jelentősége miatt fontos tisztázni miért nem lehet minden esetben az ellenőrzés és a könyvvizsgálat szinergiájáról beszélni a kkv-k esetében.

A kérdés alapvető szempontja a szinergia, amely görög szó jelentése együttműködés, együttthatás. Több elem vagy tényező együttműködéséből nagyobb teljesítmény, magasabb eredmény jön létre, mintha az elemeket vagy tényezőket egyszerűen összeadnánk. Az, hogy a szinergia nem érvényesül minden esetben az ellenőrzés és a könyvvizsgálat vonatkozásában a kkv-k esetében, több szempontból is magyarázható:

a) Az ellenőrzés és a könyvvizsgálati közös munkája a vizsgált szektorban egyáltalán nem lehetséges, ha nem kötelezett a könyvvizsgálatra az igen magas határértékek miatt, s ebből kifolyólag nem is kér a kkv a számviteli beszámolójához kötődő könyvvizsgálati ellenőrzést. Ennek oka lehet, hogy nehezen tudja finanszírozni a beszámoló auditálásához kötődő könyvvizsgálati díjat. Ezen túlmenően más jellegű, a beszámoló hitelesítésén kívüli auditra (bizonyosságot adó átvizsgálás, vagyoneértékelés stb.) hasonló megfontolásokból a kkv-k jellemzően nem támaszkodnak.

b) Könyvvizsgáló igénybevétele esetén a közös munka a vizsgált szektorban jellemzően korlátozottan lehetséges. A kkv-kban általában nincsenek jól dokumentált kontrollpontok, kontrolltevékenységek, illetve az nincs kellő részletezettséggel, kellő mélységben kialakítva, amelyet a könyvvizsgáló munkájának támogatásaként, a kockázatai csökkentése érdekében kellene, hogy tapasztaljon. A könyvvizsgálati kockázat egyik összetevője az ellenőrzési kockázat, amelynek tipikus kkv példái, hogy

- a társaság nem rendelkezik megfelelő követelményeket támaztó szabályzatokkal (Hegedűs, 2014),
- a belső ellenőrzési feladatokat az alkalmazottak végzik,
- külső könyvelőiroda könyvel mindent a kapott dokumentumok alapján.

c) A belső ellenőrzési témák jellemzően túlmutatnak a könyvvizsgálat számviteli beszámolóra vonatkozó ellenőrzési feladatain. A könyvvizsgálat eredményeiből kiindulva a kkv a további tényleges működésére messzemenő hatást, fejlődést nem remélhet.

d) A beszámoló könyvvizsgálati hitelesítése kapcsán kevésbé kerül előtérbe a számvitel-szakmai területeken kívüli tanácsadó hatáskör a tényleges működésre vonatkozóan, amelyet a jól kiépített vagy megbízott belső ellenőrzés képes volna biztosítani.

A belső ellenőrzés kialakítását és fenntartásának módját a gazdálkodó mérete és összetettsége befolyásolja ugyan, de valamilyen szintű belső ellenőrzésnek lennie kell a kkv-k esetében is. A belső ellenőrzés működése kkv-k esetében leginkább vezetők ellenőrző tevékenysége, folyamatokba épített ellenőrzés, valamint a függetlenített belső ellenőrzés formájában jelenik meg. A könyvvizsgálók arra számíthatnak, hogy egy kis- és középvállalkozás esetében nagy valószínűséggel nem fognak találkozni függetlenített belső ellenőrzéssel, sok esetben az ide rendelhető feladatokat a vállalkozás vezetése látja el. A

folyamatokba épített ellenőrzés egy kkv esetében egyaránt megjelenik a vezetés és a vezető alkalmazottak munkájában is. Sok esetben a belső ellenőrzési feladatokat a könyvelő és a tulajdonos-vezető látja el, amely a könyvvizsgálói kockázatot növelheti.

Amennyiben a belső ellenőrzés létezésének és működésének tesztelése elmarad, a könyvvizsgáló eredendő kockázata igen magas lesz, illetve a kockázatának egy része a könyvvizsgálati munka megkezdése előtt beazonosíthatatlan marad.

Végül fontos hangsúlyozni azt, hogy keveseknek lehet teljes rátekintésük a vállalkozás belső kontrollrendszerének egészére, amelyet ellenőrzési funkciójukban mind a függetlenített belső ellenőrök, mind a könyvvizsgálók vizsgálnak. A könyvvizsgáló támaszkodhat a belső ellenőrök segítségére ellenőrzési munkájában, ez fordítva nem lehetséges, ugyanakkor a belső ellenőrzés számára is nagyobb bizonyosságot jelent, ha a vállalkozást könyvvizsgálói ellenőrzésnek vetik alá. A két ellenőrzési szakma közül viszont csak a függetlenített belső ellenőrzés feladata, hogy a kontrollrendszer fejlesztésére vonatkozó javaslatokat fogalmazzon meg a legfelsőbb vezetés vagy a tulajdonosok felé.

8. Változások a belső ellenőrzés nemzetközi normáiban

A Világgaazdasági Fórum A munkahelyek jövője című, 2020. október 20-i jelentése szerint a számvitel és könyvvizsgálat a 4. helyen áll a csökkenő keresletű munkakörök listáján (WEF, 2020). A belső ellenőrzés is válaszáút előtt álló szakma. Lenz és Jeppesen (2020) kutatása szerint mikroszinten a szervezetekben, intézményekben az érintettek egyre kevésbé látják a belső ellenőrzés hozzájárulását, makroszinten pedig ez a vetület veszélyezteti a belső ellenőrzés, mint szakma legitimitását és relevanciáját. Ezen előzmények közvetlen előidéző tényezői a belső ellenőrzés nemzetközi irányelvei, normái változtatásának, jelentős megújításának. Izgalmas áttekinteni azt, hogy az mennyiben érinti a könyvvizsgálattal való kapcsolódását.

Az 1941-ben alapított belső ellenőrzési szervezet (IIA) 1947-ben adta ki az első szabályokat tartalmazó útmutatóját „Statement of Responsibility of Internal Auditors” címmel. A következő nagy lépés 1968-ban az etikai kódex hozzáadása volt az útmutatóhoz. 1978-ban jelent meg szakmai gyakorlat Normáit összefoglaló kiadvány (öt általános és 25 speciális normával), amelyeket világszerte használni kellett a nemzetközi egységesség biztosítása, valamint a belső ellenőrzés minőségének biztosítása érdekében. 2000-ben új normákat vezettek be a belső ellenőrzés új meghatározásával. A Normák 2002-ben minden IIA-tag és CIA számára kötelező irányelvekké váltak. 2009-ben kiadták a nemzetközi szakmai gyakorlat keretrendszerét (IPPF), amely

tartalmazta a kötelező irányelveket (a belső ellenőrzés definíciója, etikai kódex és a belső ellenőrzés szakmai gyakorlatára vonatkozó nemzetközi normákat), valamint az erősen ajánlott irányelveket (gyakorlati tanácsadás, állásfoglalások és gyakorlati útmutatók). A jelenlegi tartalmát az IPPF 2015-ben nyerte el az Alapelvekkel a kötelező irányelvek között, továbbá az alkalmazási és kiegészítő irányelveket az ajánlott irányelvek részeként. A keretrendszer változtatásának folyamatában jelenleg a nyilvános véleményezés szakaszában vagyunk, a változtatás főbb céljai, hogy biztosítsa a megfeleltetést, javítsa a minőséget, teremtsen értéket, továbbá érjen el elismerést. Az új IPPF publikálása 2024-re várható és 12 hónap után kell őket alkalmazni. A külső minőség értékelésnél döntési helyzet adódhat abban az esetben, ha a vizsgálat 2024-ben esedékes. A könyvvizsgálóknak is fontos lesz megismerni az új normákat, többek között azért, mert a vezető testületek feladata és felelőssége megnő. Jelenleg a belső ellenőrzési vezető felelősségi körébe tartozó normák a vezető testület felelőssége lesz. (Geiszlinger, 2023)

9. Következtetések

A belső ellenőrzésnek arra kell törekednie, hogy csökkentse az átfedést más ellenőrzési területekkel, például a könyvvizsgálattal, a compliance és vállalati kockázatkezelési területekkel. Amennyiben lehetséges, ezekkel a funkciókkal tisztázni kell a munkájuk terjedelmét, és a tesztelés mélységét, hogy azonosítsa, hol tudnak együttműködni és támogatást nyújtani. A belső ellenőrzés fogalmát le kell szűkíteni és meggyőzően el kell magyarázni, hogy hogyan tud a belső ellenőrzés értéket teremteni a cégek és a társadalom számára, továbbá a keretrendszert (IPPF) konkrétabbá kell tenni, és alkalmazását kötelezővé kell tenni a belső ellenőrzési szervezetek számára, végül az ennek való megfelelést ellenőrizni megújuló külső minőségellenőrzéssel. Csak így remélheti a belső ellenőrzés szolgáltatásainak hivatalos elismerését.

Az elkövetkező év jelentős kihívása és a kutatás lehetséges folytatási iránya az új nemzetközi ellenőrzési normák szerinti belső ellenőrzési tevékenység hatásának felmérése a könyvvizsgálói kockázatok változására és a könyvvizsgálat és a belső ellenőrzés kapcsolódására.

Irodalomjegyzék

200. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard: A független könyvvizsgáló átfogó céljai és a könyvvizsgálatnak a nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal összhangban történő végrehajtása

315. témaszámú (2019-ben felülvizsgált) nemzetközi könyvvizsgálati standard: A lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása és felmérése
610. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard: A belső auditorok munkájának felhasználása
- Ámon, G. – Bary, L. – Bíró, T. – Borda, J. – Fekete, I-né – Fridrich, P. – Kresalek, P. – Lukács, L. – Nagy, I. – Princz, J. et. al. (2014): Könyvvizsgálat és ellenőrzés. MKVK, Budapest, ISBN: 978-963-899-347-2
- Bán, E. (2019): Az ellenőrzés alapjai. Perfekt Kiadó, Budapest
- Bíró, T. – Fridrich, P. – Kresalek, P. (2006): A könyvvizsgálat alapjai. Perfekt Kiadó, Budapest, ISBN:978-963-394-656-5
- Geiszlinger, Á. (2023): Változnak a normák, mire készülünk? BEMSZ „Innováció a belső ellenőrzésben” című konferencia előadásanyaga, Budapest.
- Hegedűs, M. (2019): A digitalizáció hatásai a számviteli és adózási rendszerekre. Határtalan tudomány. Tanulmánykötet a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. pp. 82-94. 30671086
- Hegedűs, M. et al. (2020): Accounting Aspects of Digitalization and Industry 4.0 in Hungary. *Regional and Business Studies* 2061-2311 12 (2), pp. 1-15. <https://doi.org/10.33568/rbs.2508>
- Hegedűs, M. (2014): A család motivációi és hatása a kis- és középvállalkozói szektorban. Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei 2064-4361 6 (1-2 No. 14-15). pp. 562-571.
- IIA „Három Vonal” Modellje
<https://www.theiia.org/globalassets/documents/resources/the-iias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense-july-2020/three-lines-model-updated-hungarian.pdf>
- Kecskés, A. (2018): A kkv-k előtt álló kihívások Magyarországon és a Nyugat-Dunántúl régióban Polgári Szemle, 14. évf., 1–3. sz., 193–204., DOI: 10.24307/psz.2018.0815
- Központi Statisztikai Hivatal (2023): Magyarország 2022. 58. o https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2022.pdf
- Lenz, R. – Jeppesen, K. K. (2022): The future of internal auditing: gardener of governance, *EDPACS*, 66:5, 1-21, <https://doi.org/10.1080/07366981.2022.2036314>
- Lukács, J. (2022): Ellenőrzés és könyvvizsgálat. MKVKOK, Budapest, ISBN: 978-963-987-871-6
- Számvitelről szóló 2000. évi C. törvény
- World Economic Forum (2020): The Future of Jobs Report 2020, page 30, <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>